

Válka a Knappova státní theorie peněžní.

Napsal prof. Dr. C. Horáček.

Jest známo, že Knappův spis »Staatliche Theorie des Geldes«, vydaný r. 1905, měl v nauce národohospodářské velký rozruch v zápětí. Jím oživila opět stará kontroverse Aristotelova, zdali *φύσις* či *νόμος* jsou základotvornými činiteli peněz. Byť i Knapp měl předchůdce co do své theorie peněžní — a konečně každý badatel buduje na poznatcích odjinud přejatých — přece dlužno přiznati, že on první vědecky a soustavně formuloval myšlenku, že k podstatě peněz nenáleží nutně vnitřní jich hodnota, nýbrž že stačí k tomu autoritativní prohlášení státu. Naproti t. zv. metalismu klasické školy národohospodářské postavil t. zv. chartalismus neb nominalismus, zastávaný až dotud namnoze jen se strany juristické. Knapp dospěl ku svému stanovisku tím, že dosavadní theorie nedovedla přesně vysvětliti některé jevy v oboru peněz. Zejména onen zvláštní úkaz, že za jistých okolností peníze papírové, nemající vnitřní hodnoty, mohou se přece skutečnou hodnotou svou povznést nad peníze kovové, které původně zastupovaly. Z toho dospěl k přesvědčení, že nikoliv drahý kov, nýbrž jiná příčina — a autor ji shledává pro vnitřní hospodářské poměry určité země ve státní autoritativní moci — jest to, co určité předměty činí obecně užívanými měnidly a platidly a dodává jim samostatné hodnoty.

Přes zakořeněný vliv starší školy metalistické a málo stravitelný způsob, jakým Knapp theorii svou pomocí bizarního názvosloví tradoval, našel zejména ve mladších kruzích četné stoupence. Ovšem stoupenci tito netvoří zase jednotné školy. Někteří z nich nepřijali Knappovy myšlenky o státně autoritativní tvořivosti hodnoty peněz a odvozují hodnotu jich jen z všeobecného přesvědčení jakožto funkce měnidla, jiní však pokročili ještě dále než Knapp, jenž v praxi kovových peněz dokonce nezavrhoval, a odmítají zásadně kovovou měnu, prohlašující papírové peníze za nejideálnější oběživo a to nejen v domácím hospodářství, nýbrž i v obchodu světovém. Naproti tomu metalisté přiznávali sice, že jsou některé zjevy, které dosavadní naukou nesnadno jsou vysvětlitelné,

avšak tvrdí, že to jsou zjevy zcela mimořádné. Poukazovali pak zvláště k tomu, že nominalism nevystačuje po dynamické a kvantitní stránce theorie peněžní a že přezírá vážné nebezpečí papírové měny se stanoviska praktického.

Tak byly věci až do vypuknutí světové války. V dobách mírových v kulturních státech evropských kvantitní problém valutní nebyl aktuální. Ve všech státech byly spořádané poměry měnové, i tam, kde nebylo skutečné měny kovové, jako u nás v Rakousku. Zde měna korunová z r. 1892 dle úmyslu zákona měla býti také měnou zlatou, vždyť za tím účelem vzaty byly všechny státovky z oběhu a nahrazeny zlatem, jež úvěrem bylo opatřeno a u Rakousko-uherské banky uloženo. Ale k t. zv. »placení hotovými«, to jest ku povinné směnitelnosti bankovek z různých důvodů nedošlo, hlavně proto, že nebyla trvale odstraněna obava před odplýváním těžce získaného zlata do ciziny následkem méně příznivé platební bilance. Přes to nebylo u nás rozdílu mezi hodnotou korun zlatých a bankovek. Nepatrné stopy ažia, kdykoliv následkem pasivní bilance se počaly jeviti, dovedla Rakousko-uherská banka obratnou politikou devisovou v zárodku vždy vyrovnati.

Podstatná změna nejen u nás, ale ve všech válčících státech nastala rozpoutáním obrovského světového zápasu. Veta bylo po idyle měnové. Ohromné náklady válečné ve všech zemích hrazeny byly přirozeně vedle výpůjček válečných především úvěrem čerpaným u cedulových bank. Úvěr tento, odpovídající nesmírným rozměrům světové války, vzrostl ovšem všude na miliardy. Následkem toho oběh bankovek ve čtvrtém roku války u všech cedulových bank vykazoval naproti dobám mírovým neobyčejný vzestup. Tak obíhalo bankovek

	koncem června 1914	v prosinci 1917
u banky Rak.-uherské	2129·0 mil. korun	17.740·0 mil. korun
u říšské banky německé	2909·0 mil. marek	10.691·0 mil. marek
u banky anglické	29·7 mil. liber	43·9 mil. liber
u banky francouzské	6912·0 mil. franků	22.821·0 mil. franků
u banky italské	1730·0 mil. lir	6.650·0 mil. lir
u státní banky ruské	1630·0 mil. rublů	18.917·0 mil. rublů.

Jest zřejmo, že tyto miliardy bankovek nepřišly do oběhu normálním způsobem, soukromohospodářskými eskontními a lombardními obchody bank cedulových, nýbrž jednostranně poskytováním neobmezeného úvěru státního. A i tam, kde vydány byly na základě lombardu soukromého, byly podkladem tohoto lombardu

zase především válečné výpůjčky, tedy opět záruka státní. Nemohlo tedy také býti řeči o samočinné vlastní regulaci oběhu bankovek, dle níž v dobách normálních se množství bankovek samo přizpůsobuje větší neb menší potřebě platidel. Oběh bankovek stoupl daleko nad normální potřebu. Aby se tak státi mohlo, bylo ovšem nutno odstraniti závoru, která tomu zbraňuje, to jest předpis o kovové úhradě. Skutečně také hned na počátku války u oněch cedulových bank, kde předpis takový existuje, byl suspendován. U nás se to stalo známým císařským nařízením ze dne 4. srpna 1914, ovšem zcela všeobecně znějícím, jímž vedle jiných důležitých ustanovení stanov zrušen byl předpis čl. 84. o dvoupětinové úhradě kovové a o zdanění bankovek kovem nehrazených, pokud 600 mil. K převyšují.

Odstraněním úhradních předpisů doznal ovšem u cedulových bank poměr kovové úhrady k celkovému množství vydaných bankovek velké změny. Kdežto množství bankovek nadmíru se rozmnožilo, zásoba drahého kovu, až na říšskou banku německou, všude poklesla, ježto zlata použito bylo ku platům do ciziny. Kovový poklad, čítaje v to i zlaté devisy a pohledávky na zlato v cizině, činil

	koncem června 1914		v prosinci 1917	
	celkem	v poměru k bankovkám	celkem	v poměru k bankovkám
u banky Rak.-uherské .	1269·9 mil. korun	59·6%	1080·0 mil. korun*)	6·0%
u říšské banky německé	1253·0 mil. marek	43·0%	2405·6 mil. marek	22·5%
u banky francouzské . .	4104·0 mil. franků	59·3%	3303·0 mil. franků	14·5%
u banky italské	1105·0 mil. lir	63·8%	792·0 mil. lir	11·9%
u státní banky ruské . .	1601·0 mil. rublů	98·2%	1292·0 mil. rublů	6·7%

Nuže, jaký účinek mělo na jedné straně ono veliké množství bankovek, na druhé straně značný úbytek kovového pokladu? Otázka tato týká se kvantitního problému peněžního, to jest jich hodnoty. Jest známa kvantitativní theorie klasické školy národohospodářské i námitky proti ní činěné. Theorie ona ve své exaktní formulaci praví, že hodnota peněz jest v opačném poměru k jich množství, tedy dvojnásobné množství peněz má za následek pokles jich hodnoty na polovici, čili dvojnásobné zdražení všeho ostatního zboží. Jest zřejmo, že v této ostré, mathematické formě theorie tato neobstojí. Má stejné slabiny jako četné jiné theoretické poučky ekonomicko-liberální školy, jest příliš absolutní, pře-

*) Z toho zlatého kovu jen 264 mil. K.

zírající podmíněnost předpokladů i působnost mnohých živlů rušivých, které plné účinkování za základ vzatých činitelů znemožňují. Nepřihlíží se tu k známým náhražkám peněžním, k zařízením hotové platy ušetřujícím, k rychlosti oběhu peněžního, k zásobám hotovostí v bankách odpočívajícím atd. Avšak v zásadě samé, posuzuje-li se theorie kvantitativní nikoliv jako nějaký exaktní zákon, nýbrž jen jako empirická zkušenost, určitou tendenci vyjadřující, nelze jí upřítí správného jádra.*) Značné rozmnožení platidel mělo dle zkušenosti vždy za následek klesnutí jich hodnoty, vyjadřující se v cenách všech statků ostatních. Ovšem při kovových, plnohodnotných penězích se tento účinek nemůže trvale dostavit, poněvadž se jeví tendence mezinárodního vyrovnání jich hodnoty tím, že přebytek kovových peněz odplývá do ciziny za levnější zboží odtamtud dovážené. Ani při volně směnitelných bankovkách netřeba se obávat jich převýdeje a znehodnocení, poněvadž vlastní svůj oběh regulují a cedulová banka, aby uhájila svůj kovový poklad, bude opatrnou diskontní politikou proti nepřiměřenému jich rozmnožení vždy včas reagovati. Ale jinak tomu jest při nesměnitelných bankovkách a státovkách s nuceným oběhem. Tu není žádné překážky jich rozmnožení a tedy znehodnocení, zejména když i předpisy o jich úhradě aneb kontingentování jsou zrušeny.

Úkaz znehodnocení papírových peněz následkem jich převýdaje ovšem ani zásadní odpůrci kvantitativní theorie nemohou popírat. Ale vysvětlují jej opačně. Nikoliv následkem převýdaje papírových peněz stoupají ceny a jeví se všeobecná drahota, nýbrž naopak následkem drahoty a stoupání cen nutno prý rozmnožiti platidla. Tak ve válce následkem všeobecného obmezení výroby, nedostatku surovin a pracovních sil, podvázání dovozu, zvýšené spotřeby pro účely válečné stoupají nepřetržitě ceny všeho zboží, jak výrobků zemědělských tak i průmyslových, stoupají i mzdy, náklady výrobní a dopravní atd. Tím vyvolána všeobecná drahota, která vyžaduje daleko většího množství platidel než v dobách normálních.

Není pochybnosti, že všechny tyto příčiny skutečně ve válce vedly ku stoupání cen a zdražení. Ale z toho nenásleduje, že lze kvantitativní theorii po stránce příčinné souvislosti prostě obrá-

*) Tak uznává i Ad. Wagner, ačkoliv jinak theorii tuto potírá (sr. téhož Socialökonomische Theorie des Geldes und Geldwesens, 1909, str. 190 násl.).

titi a říci: za příčinou vysokých cen převýdej papírových peněz. Skutečnosti uvedené pouze spolupůsobily ke stoupání cen, ony spolupřispěly ku drahotě a ještě ji zostřovaly, ale jednou z hlavních příčin přece zůstává nesmírné rozmnožení platidel. Vždyť na stoupání cen měly účast i takové hospodářské statky, při jichž cenách náklady výrobní nemají významu, ku př. produkty lesní, ovoce, zvířectvo, nemovitá půda a j. v. Mimo to učí zkušenost, že i v dobách mírových, kdy nebylo oněch zvláštních příčin válečných, které tentokrát ku drahotě přispěly, vždy dosud převýdej peněz papírových měl za následek drahotu, jejímž nejzřetelnějším, byť ne zcela přesným výrazem jest rozdíl hodnoty mezi těmito znehodnocenými penězi papírovými a penězi kovovými, na které znějí, čili t. zv. ažio.

Nejpřesnějším měřítkem pro výši ažia jsou kursy devis, to jest směnek na zlatou měnu znějících, v cizích státech splatných. Srovná-li se kurs devisy s její cenou paritní, která odpovídá skutečnému množství zlata v ní obsaženému a domácí měnou vyjádřenému, vysvitne výše ažia. Nejlip jest vzíti za základ nějaký stát neutrální, na př. Švýcarsko, ve kterém znehodnocení měny z válečných příčin nenastalo. Směnečný kurs švýcarský vykazoval na př. 11. února t. r.

Rakousko	za 100 korun	57	franků, tedy při paritě 105	ažio 84%
Německo	» 100 marek	87	» » » » 123.4	» 42%
Francie	» 100 franků	78.90	» » » » 100	» 27%
Italie	» 100 lir	52.25	» » » » 100	» 91%
Anglie	» 10 liber	214.30	» » » » 252.20	» 17%

Jediný tento den ovšem nerozhoduje. Ažio skoro každodenně kolísá, jednou klesá, po druhé stoupá. Ale disažio v různé ovšem výši vyskytuje se u všech států válčících naproti státům neutrálním.

Odpůrci kvantitativní theorie také disažia popíráti nemohou. Ale vysvětlují vznik jeho jiným způsobem. Poukazují k mimořádným poměrům mezinárodní tržby, kdy vývoz do nepřátelských zemí jest úplně zamezen, naproti tomu dovoz ze států neutrálních velmi značný. Tím stává se obchodní i platební bilance ve všech válčících zemích velmi pasivní. Avšak pasivní bilance má, jak známo, nepříznivý vliv na kursy devis, ježto nabídka jich značně převyšuje poptávku po nich. Nepříznivá platební bilance stlačuje tedy kursy devis a obmezený vývoz není s to působiti dostatečnou měrou ve směru opačném. Tato argumentace jest dojista správná. Jistě i pasivnost bilance obchodní spoluúčinkuje na vznik ažia a znehodnocuje měnu a jest pravda, že v dobách mírových účinek

tento nikdy nemůže nabýti takového stupně jako ve válce. Jednak pasivní bilance a nepříznivé kursy směnečné samy v sobě chovají samočinný korektiv zpětně působící, jsouce podnětem k vývozu, při kterém exportér získává na cizích devisách, a stlačuje tak vysoký kurs směnečný nazpět. Jednak nemůže kurs směnečný přestoupiti t. zv. bod zlatový, totiž onu výši, která odpovídá nákladům dopravním a pojišťovacím se skutečným zasláním zlata do ciziny spojeným. Neboť jinak by raději hotovým zlatem bylo placeno a další poptávka po cizích devisách by ustala. To ovšem platí jen tam, kde cedulová banka bankovky své za zlato volně směňuje, při čemž za nepříznivé platební bilance pak nucena jest chrániti svůj drahý kov zvýšením sazby diskontní. Ale i tam, kde volné směnitelnosti bankovek není, může banka cedulová účelnou politikou devisní proti stoupajícímu kursu směnečnému působiti a paritu měny chrániti. Děje se to, jak tomu bylo v dobách mírových i u nás, tím, že banka cedulová opatří si dostatečnou zásobu cizích devis a jest pak s to regulovati jak nabídku tak poptávku a ovládati tak jich trh.

Jinak ve válce, kdy proti ohromné číslci dovozu stojí skrovná poměrně číslce vývozu, kdy závratná poptávka po cizích směnkách kurs jich žene bouřlivě do výše. V těch dobách banka cedulová jest povinna co nejusilovněji svůj poklad kovový, potřebami válečnými beztoho již podstatně dotčený, chrániti a vývoz zlata jest vůbec zakázán. Horní bod zlatový tu nemá tedy žádného významu, kursy devis stoupají nad tento bod neobmezeně dále a jeví se ve stále stoupajícím disažiu domácích papírových peněz naproti zlatu.

Ale právě stav tento dochází nutného ještě zhoršení dalším soustavným vydáváním papírových platidel. Jest známo, že i v dobách mírových může převýdej papírových peněz úplně paralysovati příznivé účinky aktivní platební bilance na měnu. Dějiny naší měny nám dosvědčují, že i v dobách převládajícího vývozu naše státovky trpěly značným disažiem, a to až do té doby, pokud jich množství se nepřizpůsobilo zvýšené potřebě celkového oběživa následkem vzrůstu obyvatelstva, intensivnějšího průmyslu, rozvoje tržby, větší podnikavosti atd. Protopři stálém rozmnožování platidel málo účinnými jsou prostředky směřující k podpoře vývozu a obmezení dovozu za účelem zlepšení platební bilance v dobách válečných. Nehledíc k tomu, že způsobem takovým se zásoby statků doma nutně potřebných (uhlí, cukr, petrolej a j.) ještě ztenčují a dra-

hota ještě zvyšuje, zůstávají prostředky ony proti stále stoupající záplavě oběživa bezmocnými. Rovněž málo působivým, aneb jen na přechodnou dobu úlevu poskytuje uzavírání výpůjček v cizích spřátelených neb neutrálních státech ve zlatě. Jest to jen okamžitá odpomoc, neboť pozdější závazky úrokové platební bilanci ještě zhoršují. Také zřízení t. zv. devisových ústředen, to jest soustředění všech platů do ciziny, jich kontrola a vliv na kursy devis sotva může z těchto příčin přinést proti stoupání disažia podstatnou a trvalou odpomoc. I kdyby dříve bylo uvedeno v život, než se skutečně u nás stalo, a kdyby hned bylo zařízením závazným, mohlo přinést vždy jen chvilkovou úlevu nehledíc k povážlivým obětem finančním, jež opatření takové vždy vyžaduje.

Tak se ukázalo, že v těchto zcela mimořádných dobách, kdy skoro celý svět zachvácen byl světovým požárem válečným, k udržení a zachování hodnoty měny naprosto nestačí různé ty prostředky, které názvosloví Knappovo nazývá »exodromickými«, a které mají za účel uměle zjednatí rovnováhu domácí měny naproti cizině při pasivní bilanci platební.

A na tomto zachování mezinárodní parity měny Knappovi i jeho škole jedině záleží. Co do účinků znehodnocení měny na poměry domácí jeví Knapp nepochopitelnou lhostejnost, vyplývající z jeho zvláštní theorie t. zv. »amphitropické«. Dle něho jest totiž každý zároveň věřitelem jakožto prodávající své výrobky, svou práci, své zboží atd. a dlužníkem jakožto kupující spotřebitel. Jest prý dle toho naprosto nerozhodno, jakou kupní sílu a hodnotu mají peníze. Co kdo draze platí jakožto kupující, o to draze prodává jako prodávající a naopak. V tom jest ovšem zřejmý omyl. Neboť toho dvojité postavení věřitele a dlužníka nemusí býti soudobné. Zapůjčí-li věřitel 1000 K v plnohodnotné měně a vrátí-li mu dlužník po vzniku 100% disažia těchto 1000 K, jest to sice táž nominální suma a věřitel ji musí k zaplacení svého dluhu přijati, ale ve skutečnosti jest to o polovici méně. Získá tedy dlužník a ztrácí věřitel. A naopak zapůjčí-li věřitel za 100% disažia 1000 K a stoupne-li mezi tím hodnota peněz na plnou výši, musí mu dlužník vrátiti týchž 1000 K nominálních, ve skutečnosti však majících kupní sílu dvojnásobně velikou. Úředník a dělník po vzniku 100% disažia za týž plat koupí jen polovici toho, co koupili dříve, stejně vkladatel spořitelny za týž úrok, stejně ale i stát za tutéž výši daní. Každé znehodnocení měny má tedy za následek nezasloužené zisky na jedné a ztráty na druhé

straně, při čemž mohou býti a jsou jiné vrstvy hospodářské, které získají a jiné, které ztrácejí. Předpoklad, že tentýž, kdo získá, na druhé straně ztrácí, a naopak, jest tedy zcela libovolný a nesprávný. Každé znehodnocení měny má za následek náhodné přesuny majetkové a jest těžkým zlem, tím větším, čím znehodnocení samo dosáhlo vyššího stupně.

V tomto stavu nalézají se dnes více méně všechny válčící země. Vedle zúročení a umoření obrovských válečných dluhů bude nejdůležitějším, ale i nejnesnadnějším úkolem budoucnosti, kdy a jakým způsobem bude řešena svízelná otázka znehodnocené měny. Má-li se tak státi pozvolným povznesením měny na bývalou úroveň, což by zase předpokládalo odstranění převydaných papírových peněz proměnou dluhu bankovkového ve dluh stálý a pokud možné zlepšení tržební bilance. Aneb snad má hluboce a trvale znehodnocená měna býti stabilisována na nynější úrovni, čili provedena její zákonná devaluace, ovšem s pokud možným šetřením práv nabytých? Obé má své výhodné a stinné stránky, ač druhý způsob přes zdánlivou svou odiosnost spíše odpovídá zásadě spravedlnosti, než prvý. Než to jsou otázky, o kterých předčasno dnes mluvit, kdy konečná likvidace světové války jest ještě pohříchu v nedozírné dálce.

Tážeme se nyní tedy, jak ve světle těchto zkušeností osvědčila se Knappova státní theorie peněžní a zdali skutečně má pravdu jeden z horlivých jeho stoupenců tvrdě, že válka přinesla hojnost zkušeností, jež státní theorii peněžní potvrzují jakožto správnou*). Rozumí-li se tím jen kvalitní stránka peněžního problému, to jest že za jistých poměrů určité papíry, státní autoritou jakožto zákonné platidlo vydané, mohou míti svou vlastní hodnotu od drahého kovu, na který znějí, nezávislou, pak ovšem válečné události jev tento plně potvrdily. Ale ovšem jev tento není ničím novým a nebylo k potvrzení jeho třeba války. Již v celé starší literatuře jest úkaz tento znám a při t. zv. papírové měně, to jest při nuceném oběhu nesměnitelných státovek a bankovek, zcela obvyklý. Takové papírové peníze mají zpravidla hodnotu nižší, než peníze kovové, jež reprezentují, mají disažio. Ale není ani vzácný zjev takový směrem nahoru, že totiž peníze sice kovové, ale méně hodnotné, jakými jsou zejména mince drobné, mají vyšší hodnotu, než mnoho-li činí hodnota kovu v nich obsaženého. Jest to následkem obmezeného množství, v němž jsou raženy, ježto jen stát

*) Schmidt: Neuere Urteile über die staatliche Theorie des Geldes, Schmollerův Jahrbuch sv. 41. 1917.

je smí raziti v určitém, zákonem kontingentovaném počtu, odpovídajícím nutné potřebě, za naprosté nepřipustnosti ražby soukromé. Značná poptávka po takových drobných penězích a nemožnost jich samočinného rozmnožení pozvedá jich hodnotu nad vnitřní hodnotu jich kovovou. A podobným způsobem lze vysvětliti i onen, ovšem již řidší úkaz, že i papírové peníze, tedy vnitřně bezhodnotné, mohou se v hodnotě povznést i nad hodnotu kovových peněz, jež původně představovaly. Tak tomu bylo právě v onom uvedeném případě, kdy koncem let sedmdesátých rakouské papírové zlatky následkem nepřekročitelného jich kontingentu a příznivé platební bilance, rozvoje hospodářského i stoupajícího obyvatelstva, tedy rostoucí po nich poptávce s jedné strany a následkem znehodnocení stříbra s druhé strany po zastavování volné ražby jeho nabyly vyšší hodnoty než stříbrné zlatníky. Tyto úkazy tedy již v dobách mírových byly známy a i kovová theorie peněžní k nim zaujala stanovisko, považující je ovšem za jevy abnormální. Po této stránce tedy nepřispěla ničím novým válka k utvrzení státní theorie peněžní. Avšak světová válka osvětila, a sice osudným způsobem, po druhé stránce problém peněžní, totiž po stránce kvantitní. Právě po oné stránce, před kterou až dosud stoupeni státní theorie peněžní jaksi úmyslně zavírali zraký a kterou tak podceňovali.

Válka ukázala až příliš jasně to ohromné nebezpečí a celý ten povážlivý rub oné theorie. Od dob John Lawových a assignátů francouzské revoluce až do protiotrocké války států Severoamerických vždy papírové peníze způsobily těžký rozvrat organismu hospodářského. Toho i Knapp sám dobře byl si vědom, proto otevřeně přiznával přednosti zlaté měny a dokonce se jí nechtěl vzdáti. Jinak Heyn, Bendixen a jiní, již pokládají i kvotní úhradu kovovou při bankách cedulových za zbytečnou a nepoměrně nákladnou. Dle nich stačilo by jen zcela nepatrné množství zlata za účelem regulace kursů devis, pro poměry domácí pak úhradu kovovou vůbec odmítají (t. zv. Goldkerndeckung). Avšak zapomínají, že předpis určité úhrady kovové jest to, co právě posiluje jednak důvěru v kupní hodnotu bankovek, jednak že jest to právě ona záhora, která, dokud jest zachovávána, překáží každému převýdaji bankovek a povážlivým důsledkům z toho plynoucím. Oni chtějí, jak bylo již praveno, zlato vůbec vyloučiti z funkcí peněžních v obchodu domácím a těší se již, jaké rozpaky způsobí nepřátelským zemím, vrhnouce jim všechno přebytečné, a tím dle mínění

jich znehodnocené, zlato na krk. Pro domácí oběh hospodářský pokládají pak měnu papírovou za nejlepší a nejdokonalejší soustavu měnovou.

Po stránce ryze theoretické nelze pokládati myšlenku tuto snad za zcela absurdní. Není pochybnosti, že i peníze papírové bez jakéhokoliv podkladu kovového by mohly bez poruchy plniti úkoly platidla i měnidla, ba i na základě své nikoliv autoritou státní, nýbrž obecnou společenskou důvěrou udržované funkční hodnoty i úkol měřítka hodnot. Avšak s jedním předpokladem. Kdyby totiž množství jich mohlo býti stále regulováno přesně podle dočasné celkové potřeby oběživa celého hospodářství národního. Leč tato celková potřeba jest veličinou matematicky nezjistitelnou a proto předpoklad onen jest nesplnitelný. Tím méně ovšem uskutečnitelný jest ideál nějaké papírové měny mezinárodní, který by vyžadoval pevnou úmluvu všech států celého světa o celkovém kontingentu mezinárodních papírových peněz dle určitého klíče na jednotlivé země rozvržený. To jsou prostě utopie. Platí tu slova osvědčeného znalce a nikoliv zapřísáhlého metalisty Helffericha, jímž končí svůj známý spis o penězích. *) »Dějiny jednotlivých měn papírových nutí nás k závěru, charakteristickému pro lidskou nedostatečnost, že opatřování peněz pro národní hospodářství a tím i hodnota jich právě v těch zřízeních měnových nejhůře jest upraveno, při nichž regulování to nejúplněji zůstaveno jest v moci lidské vůle.« Nezbyvá tedy než i tu uznati lidskou malomoc před nezvratným působením pevných společenských a hospodářských sil a přese všechny nejsměleji vykonstruované theorie vrátiti se k staré pravdě, že drahé kovy až dosud nejlépe obstarávaly funkce peněžní. Zůstane tak zajisté i pro dohlednou budoucnost a právě velká světová válka to dotvrdila.

Dávka ze jmění.

Dr. Otakar Ševčík.

Válka resp. zkušenosti, k nimž jsme během války dospěli, způsobily pronikavé změny v nazírání našem na různé theorie národohospodářské, na úkoly a funkce státu, na četné problémy kulturní a sociologické a pod. Závažnější a prakticky dalekosáhlejší jsou však přesuny, k nimž došlo v rozdělení a věcné hod-

*) Helfferich : Das Geld, 1903.